

BOLŞEVİK İHTİLÂLİNİN ORTAYA ÇIKMASI VE SEBEPLERİ

The Emergence of The Bolshevik Revolution and The Reasons Thereof

Yunus EKİCİ¹

ÖZET

Bu makalede Bolşevik İhtilalinin Rusya’da yol açtığı yıkım irdelenmiştir. Bunun yanısıra Birinci Dünya Savaşı, Rusya’da büyük bir yokluk ve sefalete yol açmış olup boğazların kapalı olması sebebiyle ekonomik bunalım gittikçe artmıştır. 1916 Ekim ayı geldiğinde grevciler; kahrolsun savaş, ekmek ve barış diye seslendirdikleri sloganlarla Lenin’in beklediği anın yavaş yavaş gerçekleşeceğinin haberini vermiştir. 1916-1917 kışı çok sert geçmiş, açlık, yakacak ve giyecek bulunamaması, bütün Rusya’yı etkilemiştir. Rusya’da ihtilal zamanı yaklaştığında karşılaşılan ekonomik güçlükler nedeniyle ülke karamsar bir havaya bürünmüştü. I. Dünya Savaşı’na kendisine yeni topraklar kazandırmak amacıyla katılan Çarlık Rusya, savaşı sonuna kadar sürdürme politikasını üç yıl boyunca devam ettirmiş ancak 1917 yılına gelindiğinde savaş cephelerinde Çarlık önemli başarısızlıklarla karşı karşıya kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bolşevik, Rusya, Lenin, Çarlık

ABSTRACT

In this article, the destruction in Russia that followed the Bolshevik Revolution has been studied. Likewise, the World War One led to a big devastation and poverty in Russia, and the economic crisis increased gradually due to the fact that the straits were closed. By October 1916, protestors were chanting anti-war slogans favoring peace and slowly giving signs that the moment that was long awaited by Lenin would come true. The winter of 1916-1917 was very harsh; hunger, lack of fuel and clothing affected whole Russia. Financial difficulties just before the revolution created a pessimistic atmosphere in the country. The Tsarist Russia, who joined the World War One with an intention to gain more land, maintained its policy of ‘staying in the war till the end’ for a period of three years, however, faced serious defeats in 1917.

Key words: Bolshevik, Russia, Lenin, Tsarism

1. Bolşevik İhtilaline Doğru Giden Yol ve Lenin’in İhtilal Üzerindeki Etkileri

Rusya’da ihtilal ilk kez 1905’te Rus-Japon Savaşı esnasında vuku buldu. İmparatorluk içindeki birbirinden farklı politik akımlar, Çarlık rejimiyle mücadele ederek onu yıpratmaya başlamış, 1917 Şubat (Mart) ihtilalinde ise başarı elde etmişti.

27 Şubat (12 Mart) 1917’de Petrograd’da ekmek bulma sıkıntısı nedeniyle ortaya çıkan ayaklanma hareketi halk toplulukları arasına askeri birliklerinde katılımıyla tam anlamıyla bir ihtilale dönüştü. Aynı gün, Rus Devlet Duma’sı (Parlamento) içinde yer alan “İlerici Blok”, “Geçici Devlet Duma’sı Komitesi” oluşturularak iktidara hâkim oldu. Yine aynı gün Amele ve Asker Mümessilleri Sovyet’i (Şura) oluşturuldu. Sovyet yetkilileri ve Duma temsilcileri arasında yapılan iki günlük müzakerelerden sonra 14 Mart’ta liberal bir geçici hükümetin oluşumuna ve Çar’ın istifasına karar kılındı.² Bu durum şüphesiz ülkede ihtilalin ciddi anlamda sinyallerini veriyordu.³

Mart 1917’de Çarlık rejimi sona ermiş ve liberal düşüncelerin savunucusu Prens Lvov’un başkanlığında Bolşevikler hariç genel anlamda bütün siyasal eğilimlerin iştirak ettiği geçici bir koalisyon hükümeti oluşturuldu.⁴

Geçici Devlet Duma’sı Komitesi böylelikle 15 Mart’ta görevini Prens Lvov başkanlığında 12 kişilik geçici hükümete teslim etti ve 16 Mart’ta da, Çar II. Nikola tahtı terk etmek zorunda kaldı.

¹ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilimi Doktora Programı, ELAZIĞ yunusekici23@hotmail.com

² Serpil Sürmeli, *Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)*, Ankara, 2001, s.1.

³ Abdullah Taymas, *Rus İhtilalinden Hatıralar I 1917-1919*, İstanbul, 1947, s.7.

⁴ Oral Sander, *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918’e)*, Ankara, 2008, s.390.

Geçici hükümet Almanya'ya karşı savaşı sürdürmek, Kurucu Meclis'i toplantıya davet etmek ve toplantıya kadar geçen süre zarfında hükümetin üstlendiği görevleri gerçekleştirmekle sorumluydu.

Geçici hükümette Duma'da işçilerin önderi olan Aleksandr Kerensky Adalet Bakanı göreviyle tek sosyalist olarak işe koyuldu. Fakat ülkede çift başlı iktidar tablosu çizen geçici hükümet ile Amele ve Asker Mümessilleri Sovyeti arasında gerginlik ve çatışmalar çok geçmeden ortaya çıktı. Bu arada her iki teşkilata da savaş ilan eden Bolşevik ve Menşevikler de ülkede gerginliğin giderek çoğalmasına ve ihtilalin iyice yerleşmesine neden oldular. Bolşevikler sayıca az olmakla birlikte Lenin'in ekmek, barış, hürriyet ve "Bütün İktidar Sovyetlere" söylemleriyle kendilerini her geçen gün güçlendirmekteydiler.⁵

Kerensky, 1917 Temmuz ayında cephede genel bir taarruz planı yaparken, 16-18 Temmuz tarihlerinde Bolşevikler, Petrograd'da hükümeti devirmek için bir ayaklanma hareketine giriştiler de bu ayaklanma hemen bastırıldı. Bu ilk Bolşevik isyanının hezimetle sonuçlanması üzerine Lenin ve Troçki çareyi hemen yurt dışına kaçmakta buldular. Meydana gelen bu gelişmeler hükümeti tekrar biçimlendirmiş ve Kerensky, bakanlık vasıflarını muhafaza ederek Başbakan olmuştu. Bu arada orduda disiplini yeniden kurmayı arzulayan Rus Orduları Başkumandanı General Kornilov, birtakım koşullar öne sürdü. Ardından Kerensky'nin Kornilov'un görevine son vermek istemesi, Kornilov'un isyan etmesine neden oldu. General Kornilov'un Petrograd'da denetimi kurma gayretleri başarılı olamadı ve Geçici Hükümet birlikleri General Kornilov ile yardımcıları General Denikin ve General Lukomski'yi yakalayıp tutukladılar.⁶

Rus siyasetçiler bu dönemlerde kendi içlerinde yenilenmeye gittiler.⁷ Diğerleri Lenin'in savaşı hangi uğurda olursa olsun bitirme inancını irdeliyordu.⁸ Hâlbuki Lenin Bolşeviklere ve komünistlere, bununla ilgili daha ayrıntılı açıklama yapmanın yersiz olduğu düşüncesine kapılmıştı.⁹

Bolşeviklerin karşıtlarınca Bolşevik iktidarın daha fazla sürmeyeceğine inanılan düşünce, Bolşeviklerin başarısını kolaylaştıran faktörlerden biri olmuştur. Lenin taraftarları onu XX. yüzyılda Marx'ın fikirlerini savunan, bilimsel sosyalist doktrinini kapitalizme uyarlayan, Sovyet sistemine Sosyalist düzeni getiren lider olarak tanıtırlandı. Lenin, çikar peşinde koşmayan, kendi fitratıyla yoğun gayret eden, ikna kabiliyeti güçlü olan karizmatik duruşa sahip bir kişi olarak gösterilmeye çalışılmıştır.¹⁰

Lenin, yaratıcı örgütçü ve iktidarı başarıyla devam ettirmek için gerekli meziyetlere sahip kişiliği ile oluşturduğu partiye, bir araya getiren merkezîyetçi bir yapı, hâkim olduğu polis örgütüne bir güç görüntüsü vermiştir. Bu görüntüde proletarya ile halk, proletarya ile parti, parti örgütü ile parti, lider ile merkezi komite iç içe geçmek kaydıyla yeni bir tablo meydana getirilmiştir.

2. Bolşevik Partisinin İhtilal Üzerindeki Etkileri

Bütün siyasi partilerde ve sistemlerde şüphesiz liderler ve taraftarlar topluluğu mevcut olduğundan yani bir grubun emredici konumda olup diğerlerinin çalışmayı gerektiğinden, otoriter yapı söz konusuydu. Fakat oligarşik tablonun oluşmasında gerçekleşen süreç meşruluk bakımından ciddi bir önem arz ediyordu. Batı dünyasında farklı fikirleri savunan özgür ve içten tercihlerle iktidar savaşı vermesi, iktidarın meşruluğunu kolaylaştıran en temel gerçektir. Lenin'in partisi için böyle bir unsur iddia etmek imkânsızdır. Parti, özümsemiği devlet fikriyle meşruluk unsurunu sınıf ilkesine dayandırmaktan geri durmamıştır.¹¹

⁵ Serpil Sürmeli, *a.g.e.*, s.2-3.

⁶ Bülent Bakar, *Esir Şehrin Misafirleri: Beyaz Ruslar*, İstanbul, 2012, s.2.

⁷ Charles J. Halperin, *The Mongol Impact On Medieval Russian History, Russia And The Golden Horde*, Bloomington, 1985, s.44.

⁸ Melvin C. Wren, *The Course Of Russian History*, Newyork, 1989, s.434.

⁹ Vladimir İliç Lenin, *Lenin's Final Fight: Speeches And writings, 1922-23*, Edited by: George Fyson, Newyork, 1995, s.196.

¹⁰ Yunus Ekici, *İki Dünya Savaşı Arasında Gürcistan (1918-1939)*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2012, s.101.

¹¹ Esat Çam, *Devlet Sistemleri*, İstanbul, 1987, s.201.

1917’de alternatifler son derece fazlaydı ve çok sayıda siyasal akım mevcuttu: Menşevikler (Sosyal Demokratlar), Bolşevikler (Komünistler), Devrimci Sosyalistler (Köylü Partisi), Salt Erkinlikçiler, Milliyetçiler, Panturancılar, Panislâmcılar ve benzerleri bulunuyordu. Sadece Bolşevikler tam anlamıyla gücünü kaybetmiş askerlere barış vaadinde bulunurlarken, diğer partiler müttefiklerin safında Almanya’ya karşı savaşı devam etmekte kararlıydılar. Savaş ve kıtlıktan bıkmış bu ülkede Lenin, stratejik bir geri çekilmeyi ve yeni bir iktisadi politikayı uygulamaya sokmuştur. Aydınlıkçı komünist diktatörlük, küçük üretici kesime girişim serbestliği, yönetsel özgürlük tanınması ve devlet rejimini ticari temellerinin tekrar organize edilmesini öngörmüştür. Köylülere tasarruf nisabı sistemi yerine tarımsal ürün fazlasının yarısı kadarının aynı vergi olarak ödeme mecburiyeti getirilmiştir.¹²

İhtilalin gerçekleştiği gün Petrograd (Petersburg)’da Sovyetlerin II. Kongresi gerçekleşti ve ihtilalin ikinci günü bu kongre de Lenin tarafından bizzat hazırlanmış olan “Barış Dekreti” oy birliği ile kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.¹³

Lenin ve partisi (Bolşevikler) halka bahsettikleri sözlerinde sadık olduklarını ispatlamak amacıyla iktidara gelişlerinin ertesi günü, yani 26 Ekim 1917’de “Barış Dekret”i adıyla bilinen kararı bildirdiler. Bu Barış Dekret’i hükümetlerden daha çok o bölgelerin milletlerini ilgilendirmekteydi. Fakat Sovyetlerin bu Barış Dekret’ine hiçbir yerden beklenen cevap gelmedi. Lenin ihtilalin hemen ertesi günü savaşa katılmış bütün devletleri barış sözleşmesine çağırdı. Birkaç gün sonra Petrograd’daki müttefik elçiliklerine barış sözleşmesine iştirak etmeleri için başvuruda bulundu. Ancak müttefik devletlerden hiçbiri bunu dikkate almadı ve barış sözleşmesine de teşrif etmediler. Çarlık Rusya’sı devrinde kaleme alınan gizli diplomatik belgelerin neşrine başlanması İngiltere ve Fransa’da düşmanca bir davranış olarak yorumlanmıştır.¹⁴

Geçici hükümetin içinde bulunduğu durumu fırsat olarak değerlendiren Bolşevik Parti Merkez komitesi 10 Haziran’da tüm işçi ve askerleri Petersburg’ta, “Bütün İktidar Sovyetlere” çağrısıyla büyük bir gösteri organize etmeye davet etti. Bu davet başkentin işçi ve askerleri tarafından olumsuz karşılanmadı. Tam bu sırada Menşevikler 18 Haziran’da bir gösteri düzenleme kararını aldılar. 18 Haziran günü yaklaşık 500 bin işçi ve asker “Bütün İktidar Sovyetlere”, “On kapitalist bakan hemen istifa etsin!”, “Taarruz politikası kabul edilemez!” söylemleriyle harekete geçerek meydanlara indi. 18-25 Haziranda gerçekleşen bu gösteriler ülkenin birçok kentinde gerçekleşerek devam etti.¹⁵

İktidarı ele geçiren Bolşevikler kendi tabanlarını Çarlık Rusya’sında “işçi sınıfına hizmet etmek için şahsi menfaatlerinde feragat eden ve ailelerinden ayrı düşen” devrimcileri örnek almaya mecbur bıraktılar. Adeta özverili devrimci portresi çizerek, partiye ve davasına hizmet doğrultusunda biricik amacın bütün eski emirlere baskın çıktığı yeni bir ahlak oluşturdular. Onların ütopyacı bakış açısıyla, devrimci militan geleceğin komünist toplumunu kuracak yeni türden bir insanın yalnızca ortak fayda için var olan bir “kolektif kişiliğin” adeta bir örneği idi. Birçok sosyalist bu insan portresinin ortaya konmasını devrimin temel amacı olarak düşünmekteydi.

Bolşevikler açısından “kolektif kişiliğin” aşırı bir şekilde oluşturulması için kişisel yaşamın kabuğunu kırmak önemli bir gereklilikti. Lenin’in eşi Nadejda Krupskaya, “özel yaşam ile kamusal yaşam arasında bir ayırıştırma” gerçekleştirmenin “eninde sonunda komünizme ihaneti getireceği” fikrindeydi. Bolşeviklere göre siyaset dünyasından ayrı “özel yaşam” fikri anlamsızdı. Çünkü siyasetin her şeyi etkilemesi mümkündü ve bir kişinin sözde “özel yaşam”ın da siyasal gözükmeyen hiçbir şey yok gözüküyordu. Şahsi alan kamusal kontrol ve denetimi altında tutulmalıydı. Bolşevikler

¹² Jean-Marie Chauvier, *SSCB: Ekonomik ve Siyasi Gelişmeler (1917-1988)* (Fransızcadan Çev: Temel Keşoğlu), İstanbul, 1990, s.25-26.

¹³ Selami Kılıç, “1917-1918’de Kafkasya’daki Bazı Siyasi ve Askeri Gelişmelerin Işığı Altında, Bağımsızlık Yolundaki Gürcistan ve Berlin Gücü Komitesinin Bu Konudaki Çalışmaları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:4, Erzurum, 1996, s.20.

¹⁴ Yunus Ekici, *a.g.t.*, s.37.

¹⁵ Ramin Sadıkov, “Şubat Devriminden Sonra Rusya’da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimi’ne Giden Yol”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 29, Sayı 48, Ankara, 2010, s.104.

devlet kontrolünün arkasındaki özel bölgeleri gün yüzüne çıkarılması ve sonunun getirilmesi öncelikli olan karşı devrimcilerin çoğalacağı tehlikeli kaynaklar kabul etmekteydi.¹⁶

1917 Şubat devrimi, Rusya’da ilk defa özgür politik hayatı sağlayarak Bolşevik partisi içinde yer alan birbirinin zıddı düşüncelerin gündeme getirilmesi için imkân sağlamaktaydı. Petrograd’da V.M. Molotov ve A.G. Shliapnikov’un öncülük ettikleri bir sol grup oluşarak Geçici Hükümete ve savaşın devam etmesine karşı devrimci bir muhalefet oluşturmasını öne sürdü. Stalin ve L.B. Kamenev’in kontrolünü sağladığı daha büyük bir grup, 1917 Mart’ın da Geçici Hükümetin birtakım şartlarla desteklenmesini tavsiye ederek, partinin önderliğini ele aldılar. Aşırı sağcı bir başka grup, kendilerini Menşeviklerden ayrı tutan hiçbir husus bulunmadığına karar verdi. Nisan’da Lenin Rusya’ya dönerek devrimci bir çizgiye yönelinmesini talep ettiğinde bu grubun üyeleri Menşeviklere hemen dâhil oldular.

Lenin’in Geçici Hükümetin devrilmesi doğrultusunda bir çağrı olan ünlü (Nisan Tezi), ilk başlarda sadece partinin küçük sol kanadınca kabul gördü ancak Lenin, kısa bir süre sonra merkezilerden de destek almayı sağladı. Bunların arasında Stalin ve bazı başka devrim öncesi sapmacıların yanı sıra (Bukharin grubu), birçok sol eğilimli Menşevik (Trotsky, Kari Radek, Rakovsky, Sokolnikov) de bulunuyordu. Devrimci düşünceye ise Kamenev, Rykov ve G.E. Zinovev’in de içinde yer aldıkları sağ sapmacı bir grup engel olmaya çalışıyordu. Bunlar nihayet Ekim Devrimine varan tüm girişimlere karşı mücadele ettiler. Zinovev ve Kamenev, çok net bir şekilde iktidarı ele geçirme arzularına muhalefet göstermeyi başardılar.

Bolşeviklerin iktidarı elde etmelerinden ve Sovyet Hükümetinin kurulmasının ardından Halk Komiserleri Konseyi sağ sapmacılar tekrar harekete geçtiler. Sağcı gruplar tek parti önderliğine doğru eğilimi ve sansürü kabul etmeyerek, parti merkez komitesindeki görevlerinden ve Komiserler Konseyinden istifa ederek ayrıldılar. Fakat hareket sonuçsuz kaldı ve bunlar da sonunda Lenin’in diktatörlüğünü sindirerek ülkelerine geri döndüler.¹⁷

Bolşevikler, iktidarı ele geçirir geçirmez büyük Rus şovenizmine karşı sert bir duruş sergilediler. 15 Kasım 1917 tarihinde yayımladıkları “Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi” ve 1918 yılı Ocak ayında yayımladıkları “Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi” ile Çarlık Rusya’sı döneminde baskı altında tutulan halklara eşitlik ve geleceklerini kendilerinin belirleme hürriyetini verdiler. Bu hareketleriyle, ayrılıkçı milliyetçiliğe engel oldular. Rusya’nın federal bir devlet örgütü içinde bütünlük ve bölünmezliğini sağlamayı başardılar. Rusya’nın bütünlüğünün korunmasında en büyük etki milliyetler temelinde örgütlenmeyi kabul etmeyen ve tüm halklardan komünistleri merkezi bir disiplin kontrolünde bir araya getiren Bolşevik Partisi’ne aitti. Bolşevik Partisi, ufak ve güçsüz devletlerin emperyalizmin başarısı anlamını taşıyacağına farkında olarak inşa etmeye uğraştıkları sosyalist devletin büyük ve güçlü olması için gayret sarf ettiler. Böylece Rus Devrimi’nde vatan savunması ve sosyalizmin korunması aynı çizgide buluştu. Bolşevik Partisi’nin bu çizgisi neticesinde çağdışı bulunan Rus İmparatorluğu’nun geleceği değişti. Rusya, Osmanlı İmparatorluğu’nun ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun maruz kaldığı bölünmeyi Bolşevikler sayesinde bertaraf etti. Ülkeye saldıran emperyalistlerin başarısızlığa uğratılmasında, Bolşevik Partisi’nin merkezîyetçi ve ciddi kadroları ile Rus şovenizmini kabul etmeyen modern vatanseverliği ve halklar hususunda takip ettiği birleştirici yöneliş neticesinde sağlanabildi.¹⁸

3. Birinci Dünya Savaşının Bolşevik İhtilaline Etkileri ve Savaş Sırasında Rusya’da Genel Durum

Rusya, 1917 yılında birçok sıkıntıyla yüz yüze kalmıştı. Bir türlü bitmek bilmeyen I. Dünya Savaşı’nın ülke ekonomisine verdiği kayıplar yaşamın her safhasında çok net görünüyor, halkın Çarlığa karşı sergilediği tavrı isyan hareketine dönüştürmeye uğraşan ihtilalci gruplar sürekli

¹⁶ Orlando Figes, *Karanlıkta Fısıldaşanlar Stalin Rusya’sında Özel Yaşam* (Çev: Nurettin Elhüseyni), İstanbul, 2011, s.45-46.

¹⁷ Klaus Von Beyme, Robert V.Daniels., “Muhalefet” ; (Çev: Mehmet Turhan) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 36 Sayı:1, Ankara,1979, s.203-204.

¹⁸ Yıldırım Koç, *a.g.m.*, s.5.

propaganda yapıyorlardı. Ülkenin her köşesini grev hareketi sarmıştı. Sokaklara inen yüz binler savaşın hemen sona ermesini istiyordu. Ancak ne Çar Nikola ne de hükümet yetkilileri şiddetlenen huzursuzluğa çözüm aramıyordu.¹⁹ Çarlık ordularının Almanlara yenik düşmesi ve artan iç siyasi kriz Bolşeviklere ihtilal için uygun bir ortam hazırlamış bulunuyordu.²⁰

Şubat sonlarına doğru sokak çatışmalarının artması ve ordunun bir kısmının isyancılar tarafında bir duruş sergilemesi hükümet kuvvetlerini müşkül duruma sokmuştu. Silahlı kalabalık kısa sürede devlete ait önemli binaları zapt ederek bakanların yer aldığı Marinski sarayını kuşatma altına almışlardı. Olayın önemli olduğunun farkına varan Çar Nikola Petrograd'ı terk etmek zorunda kalarak kaçmıştır. Böylece başkent in isyancıların kontrolüne girmesiyle de devrim amacına ulaştı. Ardından geçici bir hükümet hemen kurularak ve başkanlığa Prens Lvov getirilmiştir.

Devrim dahi her şeyin yolunda gittiği hususunda hiçbir fikir vermiyordu. Nitekim ülke ekonomisi adeta batmış durumdaydı. Fabrikalar peş peşe kapanıyor, ürün fiyatları yükseliyor, halk açlıkla boğuşuyordu. Sadece Mayıs ve Temmuz ayları arasında hemen hemen 439 fabrika kapanmıştı. Geçici Hükümet ülkeyi ekonomik bunalımdan çıkarmanın alternatifleri üzerinde duruyor ancak bir çözüm bulamıyordu. Hatta kendini bu bunalımdan kurtaracak bir politika oluşturamayacak duruma gelmişti.²¹

Savaşın beraberinde getirdiği sıkıntıların gerici bürokratik çözümü, ekme karnesi ve beslenme gibi son derece önemli günlük kullanım ürünlerinin adil paylaşımı ile sınırlıydı. Bu amacı fakirlerin, emekçilerin, halk kitlelerinin farkındalığını canlandırmamak, onların zenginlerin denetimini reddetmek, zenginlerin gösterişli mülkler edinmesine müsamaha gösteren tüm imkânları onlara sunmak gibi gerici bürokratik uygulamadan vazgeçmeden yapılıyordu. Bütün ülkelerde Almanya da dahi, Rusya'da kaçınılmaz bir dizi acil önlemin alınması lazımdı. Zenginler kaplıca şehirlerinde resmi yiyecek payını her şekil eklerle tamamlarken ve denetlenmesine izin vermezken, alt tabaka ise açlıkla pençeleşiyordu.²²

Ülkede durum böyle olunca bütün mayıs ayı süresince ve özellikle de haziran ayında, birçok bölgede sürekli grevler kendini gösterdi. İşçiler sekiz saatlik işgünü ile hayat şartlarının iyileştirilmesini istediler. Bu arada ordu içindeki huzursuzluk da durmak bilmiyordu. Savaş hatlarında ölüm uygulamalarının tekrar gündeme geleceği ve isyancı bölüklerin dağıtılacağı hususunda dedikodular çıkmıştı. Ordu içinde kızgınlık ve endişe yoğun bir hal almıştı; askerler bazı zamanlarda savaşmak dahi istemiyorlardı. Köylerden sürekli isyan haberleri yayılıyordu. Ancak temmuz ayında 43 vilayette köylü ayaklanması kendini göstermişti. Köylüler toprak ağalarının evlerini ateşe veriyor, mallarını talan ediyor, hatta bazen bir dizi cinayetler işliyorlardı.

Bu dönemde Bolşevikler bayağı bir saygınlık elde ederek Petrograd varoşlarındaki işçi Sovyetlerini kontrol altına aldılar. Vakit kaybetmeden ordu içindeki propagandalarına hız kazandırdılar. Başarılı olabilmek için iki gazetenin yayımına başladılar. Bu gazetelerden ilk yayıma başlayan Soldatskaya Pravda (Asker Pravdası) ikinci gazete ise Okopnaya Pravda (Siper Pravdası) gazetesi idi.²³

Aralık 1917'de Kafkasya cephesindeki 200 bin Rus askeri kaçmış, cephede yalnızca 40 bin asker bulunuyordu. Orduda devrimci ruh iyice güçlenmişti. Bu durumda Rus ordusunun Kafkasya cephesinde askeri operasyonları sürdürme kuvvetinden yoksundu. Çok geçmeden cepheden geri çekilen Rus askerlerinin sayısı 125 bine kadar çıktı. Rus Ordusunun Türk-Alman saldırısını önlemek için hiçbir olanağı mevcut değildi. Rusya'nın gelmiş olduğu nokta da son derece kötüydü. Güçsüz Bolşevik Hükümeti için barış gerekiyordu. Bolşevik Hükümetinin tanınma ve "ilhaksız ve

¹⁹ Ramin Sadıkov, *a.g.m.*, s.104

²⁰ Bayram Kodaman, "Bolşevik İhtilali ve Türkiye", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:25, Isparta, Mayıs 2012, s.66.

²¹ Ramin Sadıkov, *a.g.m.*, s.102.

²² Vladimir İliç Lenin, *Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri* (Türkçesi: Mehmet Korkmaz), Ankara, 1990, s.42-43.

²³ Ramin Sadıkov, *a.g.m.*, s.103.

tazminatsız’’ barış koşulunu öne sürmesi Osmanlı Devleti için kaçırılmayacak fırsattı. Rusya’nın savaştan çekilme isteği Alman-Osmanlı ittifakı devletlerinin çıkarlarıyla örtüşüyordu.²⁴

4. Savaşın Yol Açtığı Olumsuz Etkiler

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı, bir tarafta İngiltere, Fransa ve Rusya (bu gruba, 6 Nisan 1917 tarihinde (Rusya’daki 1917 Şubat Devrimi’nden bir ay sonra) ABD de dâhil oldu). Diğer tarafta önce Almanya ile Avusturya-Macaristan bulunurken bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan da bu gruba katılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı, yaklaşık yüzyıllık bir süreçten oluşur. Dünyanın güçlü devletlerinin aynı zamanda dâhil olduğu uzun, çok fazla insan ölümlerine ve maddi kayıplara neden olan ilk büyük savaştır. Bu uzun süren ve geniş alanlara yayılan savaş, Rusya’da devletin imkânlarını sıfıra indirmiş ve devleti son derece güçsüzleştirmiştir. 1914 yılında Rus ordusu 1,4 milyon kişiden meydana geliyordu. Hemen duyurulan seferberlikle 4 milyon kişi daha askere dâhil edilerek savaş süresince 15 milyondan fazla insan askerlik yapmak zorunda kalmıştır. 1917 yılı Ocak ayında asker sayısı 6,9 milyon olduğu görülmektedir.

Rus Devleti, bu ordunun ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayarak donatamamış, besleyememiş ve yönetememiştir. Rusya’nın savaş alanlarındaki zayıflıkları 1.700.000 ölü ve 4.980.000 yaralıydı. Ayrıca 2 milyon civarında sivilin de savaş sebebiyle öldüğü düşünülmektedir. Meydana gelen bu kayıplar neticesinde 1916 yılına gelindiğinde halkın ve askerinin, hükümete duyduğu güven sarsılmıştır. Savaş esnasında gerekli olan kaynakların temini için halka ağır yükler yüklemesi üzerine halkı zor duruma düşürmüştür. Bu problemlere ulaştırma konusunda ortaya çıkan büyük sıkıntılarda dâhil olunca bir taraftan ayrılıkçı milliyetçi eylemler, diğer taraftan sosyalist düşünceler de güçlenerek devam etti. Bir dönem Çarlık Rusya’sına karşı mücadelede zaman zaman birbirine destek olan bu iki hareket, Çarlık Rusya’sının zayıfladığı ve yıkılmasının ortaya çıktığı durumda birbirinin alternatifi ve rakibi olmuştur.²⁵

İngiltere ve Fransa; Almanya’yı yenilgiye uğratmak amacıyla Osmanlı Devleti’ni bir an önce savaş dışı bırakmak ve Rusya’ya yardım yolunu kapatmamak için Çanakkale’ye saldırdılar. Fakat 1915 yılında Çanakkale’de büyük bir yenilgiye uğradılar.²⁶ Bu harekâtın sonucu olarak boğazlar vasıtasıyla müttefiklerinden destek göremeyen Rusya’nın, ekonomik olarak savaşı sürdürecektir ve ekonomisini kurtaracak tüm ümitleri tükenmiştir.²⁷

Birinci Dünya Savaşı, Rus milli ekonomisinin modern savaş koşulları içindeki eksikliğini ve güçsüzlüğünü gözler önüne serdi. Savaş yıllarının ortaya çıkardığı iki önemli gelişme, sanayi üzerinde devlet kontrolünün gerekliliği ile küçük ve zayıf işletmelerin ortadan kaybolması sonucu sanayinin ciddi önem arz etmesiydi. Ancak yabancı ülkelerden makine ve özel donanım ithalinin tamamen durması, savaş sanayilerindeki gelişmeye dahi kısa sürede engel oldu. Diğer sanayi dalları ise kısa zaman sonra neredeyse tamamen bitme noktasına geldi. 1916 sonlarında Rusya’nın temel sanayi gücünün sona erdiği kaçınılmaz bir durum olmuştu. Bununla birlikte tarım, en aktif insan gücünü orduya devrettiği ve tarım makineleriyle araç gereçlerindeki iyileşmeyi gerçekleştiremez olduğu için sanayiye oranla daha büyük zarar görmüştü.

1916-1917 kışından bu yana Rusya’daki üretim ciddi manada düşüşe geçti ve özellikle büyük şehirlerde açlık kendini gösterdi. Açlığın fabrikalarda gittikçe zorlaşan koşulların ve savaştan kaynaklanan huzursuzluğun artırdığı sanayi grevleri Şubat Devrimi’nin ilk faaliyetleri olmuştur. Kapitalizmin tüm Avrupa’daki tükenme durumunu İsviçre’den takip eden Lenin, tarihin ileriye

²⁴ Musa Kasımlı, Kafkas İslam Ordusu ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti’nin Oluşumu, “*Bolşevik Rusya’nın Güney Kafkasya Siyaseti (1917-1918)*”, Bakü, 2008, s.99-100.

²⁵ Yıldırım Koç, “Rus Devrimi ve Vatan Savunması”, *Teori Dergisi*, Ankara, Mart 2007, s.3.

²⁶ Bayram Kodaman, *a.g.m.*, s.66.

²⁷ Yaşar Ertürk, “Kafkas İslam Ordusu’nun Azerbaycan ve Dağıstan Harekâtı”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 186, Ankara, Haziran 2010, s.3

yönelik ciddi bir atılım daha gerçekleştirdiğini belirtiyor ancak geleceğin sosyalist düzeni hususunda tahminde bulunmaktan veya uygulamalar planlamaktan kendine özgü bakış açısıyla çekiniyordu.²⁸

5. Bolşevik İhtilâlinin Çıkmasında Etkili Olan Unsurlar

5.1. Bolşevik İhtilâlinin İktisadi Sebepleri

Devrim öncesi Rusya'sının yani Çarlık rejiminin en mühim problemlerinden ilki köylülere toprak verilmesi ile alakalı tarım reformu sıkıntısı idi. 1861 reformu bu sıkıntıya hiçbir çözüm bulamamıştı. Serflik ortadan kaldırılıp köylüler özgür kalmış olmanın yanı sıra, köylülere bireysel mülkiyetli toprak dağıtmaktan uzak durulmuştu. Zirai kasabada aileler arasında paylaştırılan tarlalar kasabanın ortak toprakları olarak işletime sunulmuştu. II. Aleksandre'nin katlinden sonra tamamen hafızalardan silinen reform, ancak 1906 yılında gündeme gelebilmiş ve 1906-1910 reformları ile köylülere yeterli düzeyde olmayan bazı haklar verilmiştir. Bu reformlarla köylülerden arzu edenler arazileriyle ortak mülkiyet işletmesinden feragat ederek, banka kredisinden de istifade etmek üzere şahsa ait tarımsal işletmeler inşa edebileceklerdi. Reform, tarımsal işletmelerin %38'ini içine alan fakat zengin köylüleri bu doğrultuda harekete geçirmiştir. Buna rağmen köylülere yeterli gelebilecek Stolypine reformlarının tam manasıyla oluşabilmesi için yirmi beş yıl gibi bir süreye ihtiyaç duyuluyordu.²⁹

Romanov hanedanına son veren 1917 Şubat Devrimi, savaşın sebep olduğu kayıpların ve ödenen bedelin paylaşımında çok net görülen adaletsizliğin harekete geçirdiği bir halkın kendi iradesiyle isyanıydı. Burjuvazinin ve devlet memurlarının, dikta devlet sistemine bilhassa Çar'a ve onun danışmanlarına güvenini kaybetmiş büyük bir çoğunluğu bu devrimi samimi karşılayarak bundan istifade etmiştir. Geçici Hükümet halkın bu kesiminden meydana geliyordu. Devrimci partiler devrimin ortaya çıkmasında belirgin bir rol üstlenmediler. Böyle bir sonuç onlar için sürprizdi ve ilk etapta buna çok şaşırıldılar. Devrim esnasında Petrograd İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin kurulması, merkezi bir yönlendirme etkisinde bulunmayan işçi grupların kendi iradelerinin bir sonucuuydu.³⁰

Bolşevik ihtilâline zemin oluşturan temel neden adeta çığ gibi büyüyen sosyal adaletsizlik olmuştur. Rusya bu dönemde büyük bir varlığa sahip olan zenginler ile çok fakir olan köylü ve işçi olmak üzere net bir şekilde ikiye bölünmekteydi. Lenin'in bunlardan sonuncuları sebep göstererek ihtilâli gerçekleştirdiği kaydedilmektedir.³¹

Rusya'daki mevcut iç savaş Beyaz Ordulara karşı yalnızca bir askeri mücadele olmamakla birlikte bu sırada eski toplumun kişisel menfaatlerine karşı bir devrimci savaştı. Beyazlarla mücadele etmek için Bolşevikler planlı ekonominin ilk etabını, yani daha sonraları Stalin'in Beş Yıllık Planlarına öncülük edecek savaş komünizmini ortaya çıkardılar. Özel ticareti ve mülkiyeti yok etmek için uğraştılar ve bunun yanı sıra paranın yerine genel karne sistemini getirme doğrultusunda ciddi tasarılar oluşturdular. Şehirleri ve askerleri doyurmak için köylülerin tahıllarına müdahale ettiler. Milyonlarca insanı ısınmak için ağaç kesmek, yollar yaptırmak ve demiryollarını tamir etmek için ekonomik cephede istifade edilen emek ordularına kaydettirdiler. Deneysel kolektif çalışma şekillerini ve fabrikalarla yan yana yatakhanelerde ve koğuşlarda yaşamaya zorladılar. İç savaşın iç cephesinde Bolşevikler bireyci anlayışlarından ötürü beyazların ve diğer karşı devrimcilerin görünür destekçileri olmaya meyilli burjuvaziye, eski çarlık yetkilileri, toprak ağaları, tüccarlar, köylüler, küçük esnaf ve eski aydınlar karşı bir terör furyası başlattılar.³²

Çarlık Rusya'sının I. Dünya Savaşı'ndan önce peş peşe girdiği savaşlardan yenik çıkmasıyla başgösteren sosyo-ekonomik bunalımlar, 1905 yılındaki Japon mağlubiyetinin arkasından engel

²⁸ Edward Hallett Carr, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917-1923*, Cilt II, (Çev: Orhan Suda), İstanbul, 2005, s.30-31.

²⁹ Esat Çam, *a.g.e.*, s.193.

³⁰ Edward Hallet Carr, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917-1923*, Cilt I, (Çev: Orhan Suda), İstanbul, 2006, s.75.

³¹ Ahmet Gündüz, "1917 Bolşevik İhtilâlinin Türk Dünyasındaki Yansımaları", *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, Kırşehir, 2005, s.2.

³² Orlando Figes, *a.g.e.*, s.47.

olunamayacak bir isyan şekline almıştır. Bu temel unsurların öncülüğünde Rusya’da anarşist ve bütün değerleri hiçe sayan hareketler hızla kendini göstermiştir.³³

5.2. Bolşevik İhtilalinin Siyasi Sebepleri

Siyasi sebeplerin başında Çarlık iç politikasının giderek halktan uzaklaşması ile dünya savaşının ortaya çıkardığı ekonomik sıkıntı ve huzursuzluk gelmektedir. I. Dünya Savaşı’na ciddi beklentilerle giren Çarlık Rusya’sının Alman cephelelerinde yenilmesinin akabinde bütün hayalleri suya düşmüş, savaş sırasında ülke içerisinde sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkmıştır. Bir yandan savaş zenginleri bir bir ortaya çıkarken diğer yandan yoksul halk tabakaları ve cepheden firar eden askerler görülmüştür. Ümitsizlik pençesindeki aç ve zor durumda olan bu kitlelere Lenin, “Ekmek ve Barış” propagandası yapıyordu.³⁴

Sovyet Rejimi, sosyalist ideolojiyi öne sürerek mevcut ulusal toprakları içerisinde Rus toplumunun klasik durumunun siyasal eylemlerini denetlemek koşuluyla yepyeni bir “Sovyet toplumsal modeli” inşa etmiştir. Böylece yüksek Sovyet yönetsel eliti, sosyalizmin evrensel olgusunun devamı olarak sosyalist modeli kabullenmek durumunda olan ülkelere, enternasyonal sosyalizmin oluşumu ve Marksizm’in ilke ve düşüncelerinin yaygınlaşmasına katkı sağlamak uğrunda merkez ve çevre ikilemindeki küresel mücadeleye neden olmuştur.

Marksizm, en başından beri enternasyonalist bir kimliğe hâkim olmuştur. Öne sürülen kozmopolitizm, Marks’ın bilhassa Almanya’daki hayatını göz önünde bulundurarak Fransa, İngiltere ve Belçika’daki “sosyalist enternasyonal” düşüncesiyle devam ettirilmiştir. Lenin’in proleter devrimi, emperyalizmin, kapitalizmin son noktası olduğu tezi, kapitalizmin toprağa ipotekli sömürgecilik düzeninin sona erdirilmesine rağmen yıkılmamıştır. Uluslararası ilişkileri salt emperyalizmin ekonomik kaynağına endekslemeyen sosyalist öneri, uygulamada ekonomik yasaların yeni kuralları sonucunda küresel kimliğinde ciddi farklılaşmalara neden olmuştur. Fakat Almanya ve İngiltere’de gittikçe kuvvetlenen Avrupa burjuvazisi, beraberinde işçi sınıfının da sıkıntılarının oluşmasına neden olduğu gibi liberalizmin girdabına aldığı emek, üretim ve kârın paylaşım sorunu, Marksizm’in Avrupa’da uygun ortam bulmasına olanak tanımıştır. Ancak diyalektik materyalizmin kurucuları Karl Marks ve Fredrich Engels’in Alman olmalarına rağmen bu yeni düşüncenin vatani, Çarlık Rusya’sı olarak gündeme gelmiştir. Fakat monolitik diktatörlük ve alevlendirilmiş sınıf mücadelesi hususuna dayalı sosyalist devrimin işçi sınıfının etkin olduğu diğer endüstriyel Avrupa ülkeleri yerine Rusya’da ortaya çıkması bir tesadüf değildir.³⁵

5.3. Bolşevik İhtilalinin Kültürel Sebepleri

Devrimlerde çoğunlukla toplumun siyasi, sosyal, iktisadi ve kültürel yaşamına yeni şekil ve amaçları uygulama maksadı bulunmaktadır. Devrim ile otoriter rejimin yerine iktidara demokratik ilkeleri özümsemiş liberal bir hükümet kurulduğunda, defalarca kez partiler veya gruplar arasında serbest iktidar mücadelesi sebebiyle, iktidar dengesizliği tespit edilmektedir. 1917 Ekim Devrimi ile iktidara geçen Bolşevikler, Rus Çarlık rejiminin mutlak monarşi yerine Lenin önderliğinde Marksist ideolojiye sırtını dayayan yeni bir otoriter rejim ortaya koymuşlardır. “Halk Diktatörlüğü”, Marksist ideolojinin, sanayileşmiş ülkelerde uygulanabileceği düşünüldüğü halde 1917 Ekim Devrimi ile tam sanayileşmemiş ve tarımsal yapılı Rusya’da uygulanabilmesi alternatiflerini çoğaltan sebepler direkt olarak Çarlık Rusya’sı ile rejimin yapısında yer almaktaydı.³⁶

XX. yüzyıla gelindiğinde Rusya’da aydınlar arasında fikir eylemleri giderek güçlenmiş durumdaydı. Aydınlar ülkenin içinde bulunduğu sosyal gerginliğin bir sonucu olarak ciddi bir kaynaşma içindeydiler. Fransız İhtilâlinin meydana getirdiği hürriyetçi akımlar Rusya’da 1825’den itibaren Çar idaresine karşı ayaklanmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur.

³³ Umut C. Karadoğan, “İşgal Döneminde İstanbul ve Gelibolu’daki Bolşevik Aleyhtarı Wrangel Ordusu”, *Bilig Dergisi*, Sayı:57, Ankara, Bahar 2011, s.136.

³⁴ Ahmet Gündüz, *a.g.m.*, s.2.

³⁵ Mesut Hakkı Çaşın, *Rus İmparatorluk Stratejisi*, Ankara, 2002, s.106-107.

³⁶ Esat Çam, *a.g.e.*, s.192.

Çarlığın acımasız ve hiç kimseye söz hakkı tanımayan politikası aydınları arka plana itmiş, onlara gizli ihtilâl çalışmaları deneyimini sağlamıştı. Marksistler de dâhil bütün fikir akımları ya siyasi etkinliği bulunmayan akademik ve halktan ayrı pozisyondaydı yahut da grupların öncülük ettiği ve maksatları devlet adamlarını öldürmek olan katil bir teşkilat özelliği taşıyordu. Çarlığın bu baskıcı yönetimi ve halkın arzularının gözardı edilmesi rejimden ziyade muhaliflere hizmet ediyordu.³⁷

5.4. Bolşevik İhtilâlinin Milli Sebepleri

Rus İmparatorluğu'nda 1860'lara kadar etkili olan politika, Ruslar dışındaki milletlere ve milliyetlere karşı gösterilen hoşgörüyeye dayalı anlayıştı. Fakat ekonomik bunalımlar arttıkça ve imparatorluk içinde Ruslar dışındaki bazı milliyetler arasında milliyetçi akımlar ortaya çıkmaya başlayınca, 1860'lardan itibaren Ruslaştırma politikası da kendini iyice hissettirmeye başladı. Ruslar haricindeki milletler ve milliyetler arasındaki milliyetçilik ile Rus milliyetçiliği ve Ruslaştırma uğraşları birbirini körükledi ve geliştirme sağladı.

Rus İmparatorluğu içinde ilk önemli ayrılıkçı milliyetçi hareket Polonya'da meydana gelmiştir. İlk isyan 1830-31 yıllarında, ikincisi 1863-64 yıllarında baş göstermiştir. Polonyalılar, batılı güçlerin duruma el koyarak ayaklanmanın başarıyla sonuçlanacağını düşünüyordu. Ancak beklenen müdahale gelmeyince başarı sağlanamadı.

Ukraynalılar, Beyaz Ruslar, Litvanyalılar, Letonyalılar, Estonyalılar ve Finliler arasında da 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde milliyetçi hareketlerde güçlendiği görülmüştür. 19. yüzyılın sonlarına doğru Gürcistan ve Ermenistan'da Çarlık Rusya'sından kopmak isteyen örgütlenmeler güçlendi. Rus İmparatorluğu'nda Türk kökenli milliyetler arasında öncelikle Volga Tatarları arasında milliyetçi hareketler yaygınlaştı. Kırımlı bir Tatar olan İsmail Gaspıralı'nın 1883 yılında yayımlamaya başladığı Tercüman Dergisi bu doğrultuda bir başlangıç teşkil etmiş oldu. Azerilerin milliyetçi eylemleri ise 20. yüzyılın başlarında tamamen güçlendi.

Bu gelişmeler, Çarlık Rusya'sının diğer halklara ve milliyetlere karşı politikasının daha da hiddetlenmesine ve Ruslaştırma politikasının daha da etkinleşmesine neden oldu. Birinci Dünya Savaşı ise milliyetlere ilişkin sıkıntılar farklı bir boyuta taşınmasına sebep olmuştur.³⁸

1917 yılında artık Çarlık Rusya'sı emperyalist ve yayılmacı politikasının sonucu olarak neredeyse bütün Türk illerini egemenliği altına almış bulunmaktaydı. Çarlık Rusya'sı bu geniş coğrafyaya yayılan dil, din ve kültürel açıdan farklı özellikler sergileyen Türk topluluklarını ekonomik ve kültürel açıdan sömürürken aynı zamanda bu Türk topluluklarının siyasi ve kültürel haklarını zapt ederek aşırı bir Ruslaştırma politikası takip etmiştir. Türkleri sömürme ve Hıristiyan-Ruslaştırmaya gayret eden Çarlık idaresi ile milli iradeyi giderek güçlendiren ve siyasi bir güç olarak mücadele boyutuna kadar veren Türklük burun buruna gelmiştir.

Türklere yapılan bu eziyetlerin bir benzeri de Çarlık Rusya'sının baskısı altında bulunan Finlilere, Lehlilere, Ukraynalılara ve Yahudilere de yapılmıştır. Bu milletler Çarlığın eziyetinden kurtulmak adına çareler aramakta ve Çarlığı sona erdirmek ve kısıtlamak isteyen "Hürriyetçi-Aydın" eylemine destek vermekteydiler. En çok destekleyecekleri hareket ise kuşkusuz Çarlığı sona erdirecek olan olacaktı. Bolşevik İhtilâli, Rusya içindeki mevcut sosyal, ekonomik ve kültürel gerginliklerin neticesinde Marksist ve Leninist bir düşüncenin iktidara gelmesine neden olan sosyalist zeminli bir ihtilâl olarak ortaya çıkmaktadır.³⁹

Rusya'da Bolşevizm'in meydana gelmesi ve gelişmesi için elverişli olan genel koşullar, Rus kadın proleterlerinin sınıf bilincinin ve devrimci anlayışının yaygınlaşmasına da büyük etki etmiştir.⁴⁰

³⁷Ahmet Gündüz, *a.g.m.*, s.2.

³⁸ Yıldırım Koç, *a.g.m.*, s.3.

³⁹ Ahmet Gündüz, *a.g.m.*, s.2-3.

⁴⁰ Gül Özgür, *Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu*, Cilt:2, İstanbul, 1993, s.52.

1917 yılı Rusya açısından birçok deneyimlerin ülkenin siyasi durumunda önemli farklılıklara neden olduğu bir yıl olmuştur. Bir taraftan 1905 Japon Savaşı mağlubiyeti ile vuku bulan demokratik yönetim talepleri ülke genelinde son derece bir hızla artarken diğer taraftan I. Dünya Savaşı'nın getirdiği sorunlar ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu bozmaktaydı. Her iki gelişme bir süreden sonra birbirini destekleyerek yaygınlaşmış ve Çarlık idaresine son vermişti. Daha demokratik, daha sosyal yönetim taleplerini destekleyenler, savaş koşullarının eskittiği rejim karşısında durumlarını güçlendirirken, rejimin karşısında gittikçe büyüyen ve genişleyen muhalefet cephesi de moral bakımından orduyu yıpratarak cephe başarısına taş koymaya çalışıyordu. Fakat rejimin muhalefete karşı esnememesi bu noktada muhalefetin daha şiddetli ve güvenli bir duruş sergilemesine neden olmuştur. Nitekim ekim ayında Petrograd olaylarından sonra Kerensky hükümeti yönetimi bırakmak mecburiyetinde kalmış ve neticede Bolşevik İhtilâli ortaya çıkarak Lenin dönemi başlamıştır.⁴¹

SONUÇ

Birinci Dünya Savaşı ortaya çıktığında Rusya hâlen tarıma dayalı bir toplumdur. 120 milyonluk nüfusun sadece 10 milyonu işçi sınıfından oluşmaktaydı. Savaş yıllarında özellikle Petersburg'da sanayi çok yoğunlaşmış, işçi sınıfının da sayısal olarak büyümesini sağlamıştır. 1914'te sosyal demokrat partilerin savaştan yana tavır alması ile Avrupa'da işçi sınıfı saflarına sızan yurtsever hava, Rusya'da uzun süre devam edememiştir. Savaş 1914-16 yılları arasında işçi sınıfı açısından ciddi bir yıkıma yol açmıştır. Savaştaki yenilgiler ve giderek artmaya başlayan yoksulluk işçi sınıfı saflarında öfkeye yol açmıştır. "Ekmek İstiyoruz" sloganı da hareketin genişlemesiyle birlikte değişime uğramaya başlamıştır. "Kahrolsun Savaş" ve "Kahrolsun Çarlık" sloganları, ekonomik taleplerin hızla politik isteklere dönüştüğünün göstergesiydi.

1917 Ekim Devrimi öncesi ülke ekonomisi felç olmuş durumdadır. Fabrikalar birbiri ardınca kapanıyor, ürün fiyatları artıyor, halk açlıkla pençeleşiyordu. Rusya 1917 yılına ağır sorunlarla girmişti. I. Dünya Savaşı'nın ülke ekonomisine verdiği zararlar hayatın her bir alanında açıkça görülüyor ve halkın Çarlığa karşı aldığı tavrı isyan kıvılcımına çevirmeye çalışan ihtilâlciler gruplar durmadan propaganda yapıyorlardı. Tüm bu gelişmeler içerisinde 1917 Ekim Devrimi birçok iktisadi, kültürel, siyasi ve milli sebeplerden dolayı gerçekleşmiştir.

KAYNAKÇA

- BAKAR, Bülent, *Esir Şehrin Misafirleri: Beyaz Ruslar*, İstanbul, 2012
- BEYME, Klaus Von, DANIELS, Robert V., "Muhalefet"; (Çev: Mehmet Turhan) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 36, Sayı 1, Ankara, 1979
- CARR, Edward Hallett, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917-1923*, Cilt I, (Çev: Orhan Suda), İstanbul, 2006
- CARR, Edward Hallett, *Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1917-1923*, Cilt II, (Çev: Orhan Suda), İstanbul, 2005
- CAŞIN, Mesut Hakkı, *Rus İmparatorluk Stratejisi*, Ankara, 2002
- CHAUVIER, Jean-Marie, *SSCB: Ekonomik ve Siyasi Gelişmeler (1917-1988)* (Fransızcadan Çev: Temel Keşoğlu), İstanbul, 1990
- ÇAM, Esat, *Devlet Sistemleri*, İstanbul, 1987
- EKİCİ, Yunus, *İki Dünya Savaşı Arasında Gürcistan (1918-1939)*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2012
- ERTÜRK, Yaşar, "Kafkas İslam Ordusu'nun Azerbaycan ve Dağıstan Harekâtı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 186, Ankara, Haziran 2010
- FIGES, Orlando, *Karanlıkta Fısıldaşanlar Stalin Rusya'sında Özel Yaşam* (Çev: Nurettin Elhüseyni), İstanbul, 2011

⁴¹ Ahmet Gündüz, a.g.m., s.3

GÜNDÜZ, Ahmet, “1917 Bolşevik İhtilâlinin Türk Dünyasındaki Yansımaları”, *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, Kırşehir, 2005

HALPERİN, Charles J., *The Mongol Impact On Medieval Russian History, Russia And The Golden Horde*, Bloomington, 1985

KARADOĞAN, Umut C., “İşgal Döneminde İstanbul ve Gelibolu’daki Bolşevik Aleyhtarı Wrangel Ordusu”, *Bilig Dergisi*, Sayı 57, Ankara, Bahar 2011

KASIMLI, Musa, Kafkas İslam Ordusu ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti’nin Oluşumu, “*Bolşevik Rusya’nın Güney Kafkasya Siyaseti (1917-1918)*”, Bakü, 2008

KILIÇ, Selami, “1917-1918’de Kafkasya’daki Bazı Siyasi ve Askeri Gelişmelerin Işığı Altında, Bağımsızlık Yolundaki Gürcistan ve Berlin Gücü Komitesinin Bu Konudaki Çalışmaları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, Erzurum, 1996

KOÇ, Yıldırım, “Rus Devrimi ve Vatan Savunması”, *Teori Dergisi*, Ankara, Mart 2007

KODAMAN, Bayram, “Bolşevik İhtilali ve Türkiye”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:25, Isparta, Mayıs 2012

LENİN, Vladimir İliç, *Lenin’s Final Fight: Speeches And writings, 1922-23*, Edited by: George Fyson, Newyork, 1995

LENİN, Vladimir İliç, *Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri* (Türkçesi: Mehmet Korkmaz), Ankara, 1990

ÖZGÜR, Gül, *Rusya’da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu*, Cilt: 2, İstanbul

SADIKOV, Ramin , “Şubat Devriminden Sonra Rusya’da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimi’ne Giden Yol”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 29, Sayı 48, Ankara, 2010

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918’e)*, Ankara, 2008

SÜRMEİLİ, Serpil, *Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)*, Ankara, 2001

TAYMAS, Abdullah, *Rus İhtilalinden Hatıralar I 1917-1919*, İstanbul, 1947

WREN, Melvin C., *The Course Of Russian History*, Newyork, 1989

